

College van burgemeester en wethouders

GOEDGEKEURD

Zitting van 21 september 2021
Bedrijfsvoering - Informatievoorziening
en automatisering

12 2021_B&W_00510 Informatienota

Samenstelling:

Aanwezig:

de heer J.H. Bats, Burgemeester; de heer B. Harmsma, Wethouder; mevrouw T. Jongman, Wethouder; de heer M. Scheringa, Wethouder; mevrouw T. Bijl, Wethouder; mevrouw J.C. de Groot, Secretaris

Samenvatting

Op 26 januari 2021 heeft het college besloten om onderzoek te laten uitvoeren naar de rol van voorgangers van de gemeente Steenwijkerland ten aanzien van het Joods onroerend goed tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Een onafhankelijk historicus van de IJsselacademie heeft een vooronderzoek gedaan. Op basis van dit vooronderzoek heeft hij de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Welke betrokkenheid hebben de voorgangers van de huidige gemeente Steenwijkerland als publiekrechtelijk rechtspersoon gehad bij de onteigening van onroerende goederen, inboedel en bedrijven van Joodse inwoners door de Duitse bezetter tijdens WOII?
2. Welke betrokkenheid is er geweest na 1945 van de voorgangers van de huidige gemeente Steenwijkerland als publiekrechtelijk rechtspersoon bij de onteigening van onroerende goederen, inboedel en bedrijven van Joodse inwoners en hoe is er met deze eigendommen omgegaan?
3. Is er na 1945 in de voorgangers van de huidige gemeente Steenwijkerland sprake geweest van inning van lokale belastingen, erfpachtcanon en andersoortige vorderingen over de oorlogsperiode bij Joodse eigenaren, hun erfgenamen of hun bewindvoerders en hoe is hiermee omgegaan?

De IJsselacademie voert een onafhankelijk onderzoek uit stelt hierover een rapportage op.

Informatienota

Inleiding

De afgelopen jaren heeft een aantal gemeenten onderzoek laten doen naar hun rol inzake het in de Tweede Wereldoorlog geroofd Joods onroerend goed. Uit die onderzoeken bleek een vaak heel kille en zakelijke houding van de gemeenten, waarbij geen rekening gehouden werd met de verschikkingen die de overlevende Joden hadden moeten ondergaan. Zo werden er bijvoorbeeld naheffingen gedaan voor achterstallige belastingen en erfpacht uit de periode 1940-1945. Deze onderzoeken en een uitzending over dit onderwerp van het KRO-programma Pointer, waren aanleiding voor een groot aantal andere gemeenten om ook een onderzoek te starten naar hun eigen rol inzake de roof van het Joods onroerend goed in de Tweede Wereldoorlog en de afwikkeling daarvan na de oorlog. Ook de rechtsvoorgangers van Steenwijkerland hadden Joodse inwoners. Dat

roept de vraag op hoe deze voorgangers zijn omgegaan met het Joods onroerend goed in en na de Tweede Wereldoorlog.

Het onderzoek voor Steenwijkerland is opgedeeld in een vooronderzoek en het daadwerkelijke onderzoek. De rapportage van het vooronderzoek is aanleiding om de definitieve onderzoeksvragen en opzet vast te stellen en opdracht te geven voor het onderzoek.

Kernboodschap

Het vooronderzoek is de basis om de onderzoeksvragen definitief vast te stellen en opdracht te geven voor het daadwerkelijke onderzoek.

Onderzoeksvragen

De eerste twee onderzoeksvragen wijken door de toevoeging van 'bedrijven' enigszins af van de beoogde opdracht in het collegebesluit van 26 januari 2021. Dit onderdeel is toegevoegd vanwege de extra informatie die de onteigening en liquidatie van Joodse bedrijven zou kunnen opleveren voor het bredere onderzoek. Bovendien kan een bedrijf als zodanig uiteraard ook onder Joodse bezittingen worden gerekend. De derde vraag is ten opzichte van het collegebesluit aan de onderzoeksvragen toegevoegd, vanwege de mogelijkheid die bestaat dat er ook in de rechtsvoorgangers van de gemeente Steenwijkerland achterstallige belastingen, erfpachtcanon en andersoortige vorderingen zijn geïnd. In het vooronderzoek zijn aanwijzingen gevonden dat dit ook bij de rechtsvoorgangers van Steenwijkerland speelde. In vergelijkbare onderzoeken die tot dusver in andere plaatsen zijn uitgevoerd (of uitgevoerd worden) is dit eveneens een thema.

Aanpak

Het betreft een onafhankelijk onderzoek door een professionele onderzoeker van de IJsselacademie, een onafhankelijk onderzoekscentrum. Uitgangspunt bij het onderzoek is om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de onteigening en teruggave van Joods (on)roerend goed, inboedels en bedrijven tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Om het onderzoek zo compleet mogelijk uit te voeren is het in eerste instantie van belang om de Joodse gemeenschap in de Kop van Overijssel volledig in kaart te brengen. Als alle Joodse inwoners in kaart zijn gebracht, zullen hun adressen worden vergeleken met verschillende bronnen (zoals bv Duitse Vastgoedboeken, relevante literatuur, de Omnia-dossiers, het NAGU-archief bij het NIOD in Amsterdam, het Nationaal Archief en het gemeentearchief). De onderzoeker onderhoudt gedurende het onderzoek contact met een aantal Joodse inwoners uit de gemeenschap van Steenwijkerland. Zij stellen ook hun privé-archieven beschikbaar.

Planning

Het onderzoek start in oktober 2021. In januari 2022 geeft de IJsselacademie een tussenrapportage van het onderzoek aan de bestuurlijk opdrachtgever in de vorm van een presentatie tijdens een bijeenkomst waarin de tussentijdse bevindingen worden gedeeld. Tussendoor zullen nabestaanden en direct betrokkenen van tijd tot tijd op de hoogte worden gehouden van de vorderingen. De onderzoeker streeft ernaar om in april 2022 (met uitlooptermogelijkheid richting zomer 2022) het onderzoek af te ronden met de oplevering van een digitaal eindrapport.

Consequenties voor de gemeente

Het onderzoek is gericht op het verkrijgen van inzicht in het feitelijk handelen van de rechtsvoorgangers van de gemeente Steenwijkerland met betrekking tot de Joodse inwoners: welke rol hebben de gemeenten ingenomen tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Met betrokken Joodse inwoners is hierover gesproken in termen van 'rechtvaardiging' en 'afhechting'. De eindrapportage geeft naar verwachting meer zicht op de mogelijke consequenties voor de gemeente.

Communicatie

Gedurende het onderzoek zal over de voortgang geen externe communicatie plaatsvinden door de gemeente. Na oplevering van het eindrapport vindt daarover richting de gemeenteraad en gemeenschap van Steenwijkerland communicatie plaats.

Vervolg

De raad wordt over de eindrapportage geïnformeerd en zoveel eerder indien daartoe in het kader van het onderzoek aanleiding bestaat.

Corona

De huidige Coronamaatregelen vormen geen belemmering om het onderzoek te verrichten.

Besluit

Beslispunt 1

De informatienota Onderzoek rol rechtsvoorgangers Steenwijkerland inzake onteigening Joodse eigendommen tijdens en na WOII vast te stellen en aan de gemeenteraad te verzenden.

Beslispunt 2

Het vooronderzoek met de titel 'Joods (on)roerend goed in de rechtsvoorgangers van de gemeente Steenwijkerland tijdens en na de Tweede Wereldoorlog' ter informatie aan de gemeenteraad te verzenden.